

Turquia: una sospita raonable (i 2)

EL COP D'ESTAT QUE HA ACABAT CAPITALITZANT ERDOGAN ESTÀ RELACIONAT AMB L'APARENT FRACÀS DE L'APOSTA LAICA I EUROPEISTA QUE VA FER ATATÜRK L'ANY 1922 EN CREAR LA REPÚBLICA TURCA.

El sospitosíssim cop d'Estat esdevingut a Turquia fa unes setmanes va culminar amb la detenció de milers de persones vinculades a l'oposició frontal al president Erdogan. Però hi ha una cosa que aquest líder polític ambigu i autoritari no pot detenir ni neutralitzar: el llegat modernitzador d'Atatürk. Des que va fundar la República Turca l'any 1922, Mustafà Kemal Atatürk (1881-1938) ha estat alguna cosa més que un estadista reverenciat. Ha actuat també una mena d'avís sobre la irrenunciable vocació de modernitat i europeïtat de Turquia. Aquest país s'havia erigit com l'aliat més incondicional i fidel d'Occident, malgrat l'enorme risc que això li suposava en relació amb els seus veïns, ja fossin l'antiga URSS de la guerra freda o l'Iraq de Saddam Hussein. En el seu desig d'acostar-se a Europa, Atatürk va protagonitzar –i consumir– una revolució cultural amb pocs precedents històrics, que Erdogan ara vol desmantellar discretament. El pas de l'alfabet àrab al llatí va ser potser el canvi més cridaner; però al costat de la defensa decidida dels ideals de modernitat i laïcitat (en un sentit occidental) resulta anecdòtic. Com els iranians, els turcs són majoritàriament musulmans, però no àrabs. De fet, fou l'Imperi Otomà qui va subjugar durant segles el món àrab (val a dir que amb mètodes més expeditius que els que s'aplicaven als Balcans o a Grècia). La revolta àrab contra els turcs, magistralment explicada per T. E. Lawrence –el cèlebre Lawrence d'Àrabia– a *The Seven Pillars of Wisdom*, permet entendre moltes coses, en aquest sentit.

Els turcs no són àrabs, però tampoc no són europeus, òbviament. Europa té un dilema en relació amb Turquia. Aquest país, en canvi, el va resoldre

FERRAN
SÁEZ MATEU

l'any 1922: va apostar fermament, clarament, per Europa. Ara, amb Erdogan, dubta. Com pot acabar, aquest desacord? En cas que Turquia no ingressi a l'Unió Europea, ¿voldrà ser un país amb una situació geo-política complexa i ambigua que, tot i així, persisteix en la seva ferma aliança amb Occident? És molt probable que no: el paper és massa incòmode –i potencialment perillós– i, a més a més, no porta enlloc. Si Turquia rep una resposta negativa podria refer els vincles amb els pobles turcomans, que, quasi sense interrupció territorial, van de les costes del mar Egeu fins a la Xina, i apleguen molts milions de persones. Això ja ho va preveure Samuel Huntington l'any 1993, en el conegut article *Clash of Civilizations?*, publicat a la revista *Foreign Affairs*. Els líders turcs de finals del segle XX –afirmava Huntington– han seguit la tradició d'Atatürk i han definit Turquia com

un estat nacional occidental, secular i modern. Van aliar Turquia amb Occident a l'OTAN i a la Guerra del Golf; van sol·licitar ser membres de la Comunitat Europea. Alhora, però, certs elements de la societat turca han donat suport al renaixement islàmic i han argumentat que Turquia és fonamentalment una societat musulmana de l'Orient Mitjà. A més, tot i que l'elit turca ha definit el país com una societat occidental, l'elit d'Occident es nega a acceptar Turquia com a tal. Turquia no esdevindrà un membre de la Comunitat Europea, i la raó real, com ja va dir el predecessor d'Erdogan, el president Turgut Özal, “és que nosaltres som musulmans i ells són cristians, i això no ho diuen”. Havent rebutjat la Meca l'any 1922, en tant que República laica, i havent estat rebutjats per Brussel·les després, cap on pot mirar Turquia? L'Àsia central en podria ser la resposta. La fi de la Unió Soviètica donà a Turquia l'oportunitat d'esdevenir el líder d'una revifada civilització turca que inclouria set països, des de la frontera de Grècia fins a la de Xina. Encoratjada per Occident, Turquia està fent immensos esforços per construir aquesta nova identitat.

L'Imperi Otomà ja no existeix, però els països vinculats culturalment amb Turquia sí. Turgut Özal va provar de jugar en el seu moment la carta dels pobles turcomans. No va funcionar. Erdogan s'ha adonat que la carta de la religió, tot i ser un vesper, genera, en canvi, consensos interns i complicitats externes amb altres països musulmans. El recent cop d'Estat fallit a Turquia ha permès visualitzar, ni que sigui borrosament, totes aquestes contradiccions, que no són pas noves.

Escriptor i professor a la URL